

לע"נ ר' משה חיים
ב"ר זאב עזרא הכהן בלס
ז"ל
נלב"ע י' אדר תנצב"ה

נר לשולחן שבת

פרשת תרומה

גלין 398

בכל עניני העלון
נתנאל הונבלוט
רה' צבי 21 ב"ב 5791486
ner4499@gmail.com

לאחר זמן מה, באחד מלילות "ירחי כלה" ראה הרב מפוניבז' בחלומו שיעיין בשו"ת "נודע ביהודה"... הוא התעורר מיד משנתו ותפעם רוחו, ויפן מהרה לחפש, ומצא את שהבאנו לעיל ש'טוב לא לשנות ממנהגים הישנים, ובפרט בדור שלנו!
בבוקר, כשנכנס הרב להיכל הישיבה קרא אליו את ר' יוסף שיינברגר שנמנה עם לומדי "ירחי כלה", סיפר לו את החלום אשר הראוהו הלילה, בהוסיפו, שיצטרכו לסגת מהתוכנית של בית מדרש מתומן ויש לשרטט תוכנית חדשה. (הרב מפוניבז' ח"ב)

עתידין בתי כנסיות ומדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל. (מגילה כט.)
נשאל הגאון רבי צבי פסח פרוק וכי אין די בתי מדרשות בארץ ישראל, שצריך להביאם מחו"ל?!...
והשיב: הענין בפשוטו, הקפידה תורה שלא לשלול שום זכות משום נברא בעולם, לא רק מאדם אלא אפילו מדומם.

בחודש אדר נהגו לתלות בבתי ישראל טבלאות בהן היו מצויירים דגים - מזל החודש, והפתגם "משנכנס אדר מרבים בשמחה".
כאשר נשאל הגאון רבי יוסף צבי הלוי דינר, ראב"ד לונדון, מדוע בחודש אב לא תולים טבלאות של 'ממעטין בשמחה'?
השיב כי בחודש אב אין צורך בתזכורת שצריך למעט בשמחה, שהרי אנו עדיין חיים בגלות, ושלב פעמים ביום אנו מתפללים 'ולירושלים עירך ברחמים תשוב' וכן בברכת המזון - אבלות החורבן עומדת תמיד נגד עינינו ואין צורך בתזכורת נוספת.
אולם בחודש אדר תולים, כדי להזכירנו שלמרות שאנו נמצאים בגלות ועדיין לא זכינו לבנין בית המקדש, מכל מקום חייבים להרבות בשמחה ולזכור את הניסים שעשה לנו ה' בימים ההם, ועל ידי זה נתעורר להתפלל ביתר עוז שנוכה גם אנו לישועת ה'. ויקיים בנו "תשועתם הייתה לנצח ותשועתם בכל דור ודור!"
(נר לשולחן שבת" מפני נכדו הר"ג רבי זאב הלוי דינר ועיין בזה "ילקוט אברהם" תרפ"ו)

כל דבר שנעשתה בו מצוה רוח קדושה חופפת אותו ויש לו חיות מסויימת, ואף שענין זה נעלם מעינינו עיני בשר הדבר ברור שכל הבריאה, אף הצומח והדומם יונקים את חיותם מניצוצי הקדושה השורה עליהם.
זה דבר ידוע - מעשים רעים ועוונות מביאים הרס וחורבן לבריאה, ולהיפך, המעשים הטובים משפיעים חיים לבריאה.
היו בחו"ל בתי כנסת ומדרשות שלא פסק מהם קול תורה ותפילה, ונהרות של דמעות נשפכו שם לאבינו שבשמים. **ובוודאי** יש שם כמה בתי מדרשות ששרתה שם שכינה מרוב קדושה מאלה שהמיתו עצמם באהלה של תורה והקריבו את חייהם על מזבח התורה ומצוותיה.
היתכן כי בתים קדושים אלה ישארו שוממים ויפסק מהם מעיין הקדושה שהיה נובע שם, הלא אבן מקיר תזעק על זאת?!
לכן בורא עולם, המשפיע אך טוב וחסד מביאם לארץ ישראל, כדי שלא תקופח זכותם, שזכו להיות משמשי קדושה.
בקיצור - זה לא לטובתנו מפני חסרון של בתי כנסת בא"י, אלא לטובת אותם בתי כנסת, שלא יהיו עשוקים מהקדושה שהיתה בהם, שזכו להיות מרכבה לקדושה!
(שו"ת "הר צבי" או"ח ח"א פ"ד)

"ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, וכן תעשו - לדורות".
שאלו מהעיר טריאסט את רבינו הגאון ה"נודע ביהודה", האם מותר לבנות בית כנסת מתומן, אולי בית כנסת צריך שיהיה בדווקא בעל ארבע צלעות, ושארורכו יהיה יותר על רוחבו?
השיבם ה"נודע ביהודה": לא מצינו בכל התלמודים ולא בראשונים או בפוסקים שצריך שתהיה תבנית מסוימת לבית הכנסת, ואדרבה, מתשובת הרשב"א (תקפ"ב) משמע שכל צורה מותרת, ועל כן מן הדין מותר לעשות כן.
אך תמה אני, למה לכם לבנות את בית הכנסת בצורה שכזו?! וחושבני וחוששני שאולי ראו זאת בהיכלי עשירים ושרים... ובאמת אין לנו בגלות ללמוד ולקנא בהם, ואם זו אכן הסיבה, קורא אני על זה "וישכת ישראל עושהו, ויבן היכלות"... ולכן טוב שלא לשנות ממנהגים הישנים, ובפרט בדור שלנו...
אמנם אם סיבת הבניה בצורה כזאת, היא מחמת שרוצים שבת הכנסת יהיה מרווח יותר, או שזו האפשרות המעשית הטובה שבה הם יכולים לבנות, אין בבניה זו חשש איסור.
(שו"ת "נודע ביהודה" או"ח מהדו"ת ח"י ועיין ישיבת סלבודקה בבני ברק!)

סיפר כ"ק האדמו"ר רבי אהרן מבעלז, מאבי זקנו מוהר"ר שלום, שבעת בניית בית הכנסת הכין חלל בכותל, הכנה לארובה, ואף שאין בונים תנור בבית הכנסת, אבל הרי 'עתידין בתי כנסיות שבבבל לעלות לארץ ישראל' ובית הכנסת שלו יקבע בירושלים, ושם קר בחורף, ואז יהיה מותר לעשות תנור בבית הכנסת, לכן הכין כבר עתה חלל, שיהיה מוכן לכשיבוא משיח, שלא יצטרכו לסתור כלום מבית הכנסת!
(מתוך הקובץ המפואר "אור הצפון" גלין ט"ז תש"ע ועיי' שם אריכות מעניינת בזה)

היה זה קיץ שנת תשכ"ו, כאשר עמדו להתחיל בבניית היכל "ישיבת גרודנא", הביא האדריכל הנודע הר"ר יוסף שיינברגר לפני מרן הרב מפוניבז' את הסקיצה של תוכנית הבניה. הכביש שגבל עם הישיבה לא איפשר להשיג את הכיוון הרצוי של ההיכל לכיוון ירושלים. כפתרון מבריק, הציע להקים בנין בסגנון חדשני בצורת מתומן, שכך בית המדרש בקומה השניה יהא מכוון כלפי ירושלים.

"שמן למאור" (כ"הו)

מנורות ונרות של בית הכנסת, כיון שהם ניתנו על מנת להאיר, למתפללים בסידורים, הינם תשמישי מצוה. (ש"ך י"ד רנ"ט י"א)

ולפי זה הובאה בספר החשוב "גנזי הקודש" הוראה מהגאון רבי נסים קרליץ שנורות של בית הכנסת, אין לזורקם לאשפה, כיון שאשפה שלנו נחשבת "מקום מגונה", אלא יניחם במקום שלא ינהגו בהם מנהג בזיון. כמובן שאסור להניחם במקום שיש בו חשש סכנה. (פי"ג ס"ק ד' פט"ו)

אמנם למעשה אמר לנו רבי נסים שאין לנהוג כן! נכון שבזמן שהנרות דולקות דינם שהם "תשמישי מצוה". אבל כשנשרפו אין להניחם בגניזה, אלא יזרקם לפח האשפה. ("נר לשולחן שבת")

"ועשית מנורת זהב טהור" (כ"ה ל"א)

הגאון רבי צבי הירש ברוידא, אב"ד סלנט, נודע בכינויו "רבי הרשלי תוספות". למעלה משלושים שנה למד בעמידה עד שחלה ברגליו. טובי גדולי הדור היו מתלמידיו, עיקרם היו שבעה, ומשום כך קראום "מנורת הקודש ונרותיה". בהם היו הגאונים רבי ישראל סלנטר, רבי שמואל סלנט, רבי משה איצל מפונבז'ץ, רבי אלכסנדר משה לפידות, חתנו רבי משה צייטלין ועוד. ("שנות דור ודור" ח"א קל"ח, "תנועת המוסר ח"ב")

בעת מלחמת העולם הראשונה החרימם השלטון הרוסי את כלי המתכת של האזרחים לצורכי המלחמה. בהם מנורות בית המדרש בבעלז.

לאחר המלחמה, עם הזמן בחורי החסידות מקראקא התארגנו ונדבו מנורה מרהיבה בת שלש קומות, שהיו בה שבעים ושנים קנים! את המנורה יצר אומן יהודי שהתגורר בבעלז, בז' באדר הדליקו את כל נרותיה כמו בימים טובים. ("ביתו נאווה קודש" חודש אדר)

חידת המהר"י ברונא

כיצד יתכן תשע שבתות רצופות שבמהלכן שבת אחת אומרים "צדקתך צדק" במנחה, ושבת אחת לא אומרים?

התשובה היא: שנה שראש חודש שבט חל בשבת, וכן ט"ו בשבט יהול בשבת, וכפי שארע השנה תשע"ג, והנה לנו הפתרון:

- שבת שמות:** אומרים. **שבת וארא:** לא אומרים - ר"ח שבט.
- שבת בא:** אומרים. **שבת בשלח:** לא אומרים - ט"ו בשבט.
- שבת יתרו:** אומרים. **שבת משפטים:** לא אומרים - ערב ראש חודש אדר.
- שבת תרומה:** אומרים. **שבת תצוה:** לא אומרים - ערב פורים. **שבת כי תשא:** אומרים. (ש"ת "מהר"י ברונא" ק"ג)

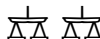
נציין כי מנהג חסידות בעלז שאם חל ז' באדר ביום ראשון, לא אומרים 'צדקתך' בתפילת מנחה שלפניו. (לוח)

שנה אחת, כשחל ז' באדר להיות ביום ראשון, ביקש כ"ק האדמו"ר רבי אהרן מבעלז מהגאון רבי שלום ברנדר לשאול את הגאון הרב מטשיבין האם לומר בשבת הבאה 'צדקתך' במנחה, משום ז' באדר שחל למחרתו. רבי אהרן הפטיר שאם הרב מטשיבין ישיב שלא לומר, אזי לא נאמר.

הרב מטשיבין בשומעו את שאלת ומשאלת רבינו הכריע והשיב שלא לומר!

בתחילה עלה בדעתו להשיב להגיד, שאמר 'מדוע באמת לא', אולם אחר כך אמר שמבין הוא כי אם רבינו שלח לשואלו ולפי לשון השאלה נראה שדעתו שלא לאומרה. ("ביתו נאווה קודש" חודש אדר)

בחסידויות רבות אין אומרים תחנון ביום ז' באדר - הילולת משה רעיא מהימנא - יום שמות בו אדם גדול, מדי שנה, כשמגיע אותו יום מתקבצים ת"ח ובאים על קברו עם העם להושיב ישיבה. ("טל ירושלים" עפ"י רש"י יבמות קכ"ב.)

"שבת הפסקה" בין "שבת שקלים" ל"שבת זכור" ניתנה כדי ליתן לאדם רווח לשקול את מעשיו כמה חיסר מעבודת ה' יתברך ועל ידי זה יקרב את הגאולה.

ענין השקל שישקול אדם מעשיו - אם תוריד משקל את עמלק נשאר 'קץ', וזהו שרמזו חז"ל למה היו הפסקות משמשות, להתבונן בין פרשה לפרשה. ("צמח צדק" הובא ב"עדות ביהוסף" חדשי החורף)

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם - לשמי, בית קדושה". (רש"י כ"ה ח) בית כנסת נקרא מקדש. (זוהר נשא) דנו גדולי הדורות אם יש בבניית בית כנסת מצוה מהתורה, או מדרבנן, או שזה רק חיוב על הציבור. (שד"ח מעי בהכ"ס) התורה מפרסמת עושי מצוה - המקדיש דבר לצדקה יכתוב את שמו עליו, שיהא לזכרון, ולא יוכלו לשנותו. (רמ"א י"ד רנ"ט י"ג וט"ז)

בבית הכנסת בעיר פרוסטיץ היתה מנורה מצויירת ומעוטרת בפסוקים על דלתות ארון הקודש.

אחד המתפללים שהעיסור לא מצא חן בעיניו, הורידו והביא עיסור יפהפה של מנורה, והדביק סביבו פסוקים על קלף, בקיצור הוד והדר. את כל מעשיו אלו עשה על דעת עצמו, מבלי להתייעץ בגבאים, ומבלי לבקש רשות ממנהיגי הציבור והרב.

עברו כשבועיים, הלך האיש ותלה כתובת על ארון הקודש "וזה מעשה המנורה אשר עשה פלוני בן פלוני..."

כאשר ראו המתפללים את הכתובת, נהיה "ששון ושמחה"... החלו כולם לרנן 'איך מלאו ליבו לעשות כן', וקראו את כל רבני וגבאי הקהילה לאסיפה, שבה יחליטו להוריד את המנורה ואת הכתובת. טרם התאספו, קם אחד בסתר, ותלש את הכתובת...

רצה התורם לקבוע מחדש את שמו מתחת המנורה, והציבור מוחים בידו, ורוצים לשלם לו את מה שהוציא על המנורה, וכך כולם יהיו שותפים בצירוף.

פסק הגאון ה"צמח צדק": כיון שהיחיד תרם שלא ידיעת הציבור אינו יכול להפקיע את זכות הציבור להשתתפות בזכות עשיית המנורה, דכידוע מנורה זו מגינה מפורענות ומגיפות, ולכן כולם רוצים להשתתף במצווה זו. אך אותו תורם פעל בעורמה... קודם תרם בעילום שם, שלא יתנגדו, ורק אחרי זמן הזכיר את שמו על המנורה...

אמנם יש תרומות שבהם לא צריך רשות לתרום, כדוגמת פרוכת, כתרים וכדומה, כי אף שיתרמו לבית הכנסת פרוכות רבות, ניתן לתלות מדי פעם פרוכת אחרת, ממילא הציבור לא מוחים בתרומות כאלו, דכיון שאפשר להשתמש בשל כולם, כל אחד רוצה ומעוניין שיקיימו מצוה בממונו.

ולמעשה אסור לקבוע כתובת כזו על ארון הקודש, כי הדבר יסיח את דעתם של המתפללים. בפרט בזמן פתיחת הארון שאז אומרים פיוטים ותפילות שצריכים כוונה גדולה, יש לחשוש כי בגלל הכתובת יסיחו דעתם.

ונראה לי ליישב את ההיתר של מנהג הציורים בבתי הכנסת, דכיון שרואים אותם תמיד ורגילים בהם, שוב לא מסתכלים בהם בתפילה, אבל כתובת של אדם יחיד על ארון הקודש הוא דבר חדש ומתמיה ועלול לגרום להסחת הדעת. (ש"ת "צמח צדק" נ)

מהלכות ז' באדר בענינים אלו

מי שזכה בענין של כבוד או מצוה, אין מעבירים ממנו, אם לא יש טענה גמורה למערערים. אנשים שהוחזקו לקבור מתים, אינם יכולים למחות באחרים שבאים לקבור, כי בעשיית מצוה כל אחד רוצה לזכות... אבל אם אנשי ה"חברא קדישא" מקריבים מזמנם ומעסקיהם, הם קודמים לכל! (משנ"ב ק"ג ז"ב)

הביא ה"אליה רבא" מעשה מפנסק ה"חברא קדישא": כשנפטר בעל ה"עוללות אפרים", באו תלמידיו, ורצו להתעסק בטרתו וקבורתו, וטענתם היתה כשמת תלמיד חכם ראוי יותר שתלמידיו יתעסקו בו.

ושאלו את רבינו השל"ה הקדוש, ופסק: מאחר שהקברנים מתעסקים כל השנה ומבטלים את עסקיהם, בשל כך זכותם קודמת להתעסק עם הצדיק. ורק אם ירצו מרצונם הטוב לוותר לאיזה תלמידים, הרשות בידם. (שם ל"ד)

עוד תיקן רבינו יהונתן אייבשיץ תקנה טובה. שהכהנים עושים ארונות לנפטרים בחצר בית הכנסת, שם יש מחסן ובו עצים וכלי נגרות.

בתחילה ה"חברא קדישא" היו מכינים ארונות קבורה לפי הצורך, ופעם אחת דחפו ודחקו זה את זה ובאו לידי סכנה. לכך תיקן רבינו שרק הכהנים יהיו עושים ארונות לנפטרים, ובזה גם יהיה להם חלק במצוה גמילות חסדים של אמת. והמנהג הזה נהג באלטונה עד היום הזה. (פנסק קהילת אה"ז דף מ"ט)